

กรอบการพัฒนาการเกษตรเชิงพื้นที่ ตำบลแม่สำ ปี ๒๕๖๙

สำนักงานเกษตรอำเภอศรีสัชนาลัย
จังหวัดสุโขทัย

คำนำ

กรอบการพัฒนาการเกษตรเชิงพื้นที่ ตำบลแม่สำ ปี ๒๕๖๙ จัดทำขึ้นเพื่อนำเสนอกระบวนการพัฒนาการเกษตรเชิงพื้นที่อย่างเป็นระบบผ่าน ๖ ขั้นตอนสำคัญ ตั้งแต่การรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ห่วงโซ่อุปทานอย่างรอบด้าน การจัดลำดับความสำคัญของปัญหาอย่างมีกลยุทธ์ การออกแบบโครงการที่ชัดเจน การจัดทำข้อเสนอโครงการที่เป็นมาตรฐาน ไปจนถึงการสรุปโครงการในกรอบการบริหารจัดการที่มุ่งเน้นผลลัพธ์

การนำกรอบการทำงานนี้ไปปรับใช้จะช่วยให้การวางแผนและดำเนินงานพัฒนาการเกษตรในพื้นที่มีทิศทางที่ชัดเจน ตั้งอยู่บนฐานข้อมูลและการวิเคราะห์เชิงลึก มีตรรกะที่สามารถวัดผลและตรวจสอบได้ในทุกขั้นตอน ซึ่งท้ายที่สุดจะนำไปสู่การแก้ไขปัญหาที่ตรงจุด การใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า และการสร้างการเปลี่ยนแปลงที่ยั่งยืนให้กับเกษตรกร ชุมชน และระบบเศรษฐกิจการเกษตรในภาพรวมได้อย่างแท้จริง

นางสาววรรณอนงค์ ข้ามสาม
นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรปฏิบัติการ

สารบัญ

	หน้า
คำนำ	ก
สารบัญ	ข-ค
สารบัญตาราง	ง-จ
สารบัญภาพ	ฉ
บทที่ ๑ ข้อมูลสภาพทั่วไป	
<u>ข้อมูลด้านกายภาพ</u>	
๑. ที่ตั้ง อาณาเขต ขอบเขตการปกครอง	๑
๑.๑ ที่ตั้ง ขนาดพื้นที่	๑
๑.๒ อาณาเขต	๑
๑.๓ การแบ่งเขตการปกครอง	๑
๒. ลักษณะภูมิประเทศ	๒
๒.๑ สภาพพื้นที่ภูเขา ป่าไม้ ที่ราบสูง ที่ราบลุ่ม	๒
๒.๒ สภาพพื้นที่ ความลาดชัน	๓
๒.๓ กลุ่มชุดดิน	๔
๓. ลักษณะภูมิอากาศ	๔
๓.๑ ฤดูกาล	๔
๓.๒ ปริมาณน้ำฝนและอุณหภูมิ	๕
๔. เส้นทางคมนาคม	๕
๔.๑ เส้นทางคมนาคมระหว่างตำบล	๕
๔.๒ ถนนหลวงเชื่อมต่อระหว่างจังหวัดและอำเภอ	๕
๕. แหล่งน้ำและระบบชลประทาน	๕
๕.๑ แหล่งน้ำธรรมชาติ	๕
๕.๒ แหล่งน้ำที่สร้างขึ้นที่สำคัญ	๖
๖. การใช้ประโยชน์ที่ดิน	๖
<u>ข้อมูลด้านเศรษฐกิจ</u>	
๑. ข้อมูลสินค้าเกษตรที่สำคัญ	๗
๒. สินค้าเอกลักษณ์ประจำถิ่น/สินค้า GI	๗
<u>ข้อมูลด้านสังคม</u>	
๑. ข้อมูลเกษตรกร/องค์กรเกษตรกร	๘
๑.๑ เกษตรกร	๘
๑.๒ องค์กรและสถาบันเกษตรกร	๑๐

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ ๒ การวิเคราะห์สถานการณ์การเกษตรของอำเภอ	
๑. ข้อมูลประกอบการวิเคราะห์พื้นที่ของอำเภอ	๑๓
๑.๑ แหล่งน้ำหลัก	๑๓
๑.๒ พื้นที่เหมาะสม/ไม่เหมาะสม	๑๓
๑.๓ สถานการณ์ใช้เทคโนโลยีการผลิต	๑๔
๑.๔ ปฏิทินการเพาะปลูก	๑๔
๑.๕ ต้นทุนการผลิต	๑๕
๑.๖ สถานการณ์การตลาด/วิธีการตลาด	๑๖
๑.๗ เกษตรกรและองค์กรเกษตรกรที่เกี่ยวข้องกับสินค้าในพื้นที่	๑๖
๒. การวิเคราะห์ Supply chain	๑๗
บทที่ ๓ บทสรุปโครงการ/กิจกรรมตามกรอบการพัฒนาการเกษตรเชิงพื้นที่	
๑. แบบสรุปโครงการแบบย่อ (Project Brief) ของทุกโครงการ	๑๙
๒. สรุปโครงการ/กิจกรรมตามกรอบการพัฒนาการเกษตรเชิงพื้นที่	๒๑
บรรณานุกรม	๒๒

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
๑ แสดงเขตการปกครอง	๒
๒ แสดงพื้นที่ป่าไม้	๓
๓ แสดงข้อมูลฤดูกาล	๔
๔ แสดงข้อมูลปริมาณน้ำฝน และอุณหภูมิเฉลี่ย ๕ ปี	๕
๕ แสดงข้อมูลโครงการชลประทานขนาดใหญ่ และขนาดกลาง	๖
๖ แสดงข้อมูลสระเก็บน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน	๖
๗ แสดงข้อมูลบ่อบาดาล	๖
๘ แสดงข้อมูลการใช้ประโยชน์ที่ดิน	๖
๙ แสดงข้อมูลด้านพืช	๗
๑๐ แสดงจำนวนครัวเรือน และประชากร	๘
๑๑ แสดงจำนวนหัวหน้าครัวเรือนจำแนกตามอายุ	๙
๑๒ แสดงจำนวนลักษณะการประกอบอาชีพ	๙
๑๓ แสดงจำนวนลักษณะการถือครองที่ดิน	๙
๑๔ แสดงจำนวนประเภทเอกสารสิทธิ์	๑๐
๑๕ แสดงจำนวนและสมาชิกสถาบันเกษตรกร	๑๐
๑๖ แสดงข้อมูลกลุ่มวิสาหกิจชุมชน	๑๑
๑๗ แสดงข้อมูลกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร กลุ่มยุวเกษตรกร และกลุ่มส่งเสริมอาชีพ	๑๑
๑๘ แสดงข้อมูลกลุ่มเกษตรกร และสหกรณ์	๑๑
๑๙ แสดงจำนวนอาสาสมัครเกษตร	๑๒
๒๐ แสดงข้อมูลศูนย์หลักและศูนย์เครือข่ายของศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร	๑๒
๒๑ แสดงข้อมูลกลุ่มแปลงใหญ่	๑๒
๒๒ แสดงเขตความเหมาะสม (พื้นที่ศักยภาพ) สำหรับปลูกส้มเขียวหวาน	๑๓
๒๓ แสดงครัวเรือนเกษตรกร พื้นที่ปลูก และผลผลิตส้มเขียวหวาน	๑๓
๒๔ แสดงต้นทุนการผลิต	๑๕
๒๕ แสดงเกษตรต้นแบบของสินค้าในพื้นที่	๑๖
๒๖ แสดงองค์กรเกษตรกรที่เกี่ยวข้องกับสินค้าในพื้นที่	๑๖

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
๒๗	แสดงการวิเคราะห์ Supply chain ของสินค้าส้มเขียวหวาน ตำบลแม่สำ	๑๗
๒๘	แสดงแบบสรุปโครงการแบบย่อ (Project Brief)	๑๙
๒๙	แสดงสรุปโครงการ/กิจกรรมตามกรอบการพัฒนาการเกษตรเชิงพื้นที่	๒๑

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
๑	แผนที่แสดงอาณาเขตติดต่อตำบล	๑
๒	แผนที่แสดงพื้นที่ป่าไม้ตำบล	๒
๓	แผนที่แสดงความลาดชันตำบล	๓
๔	แผนที่แสดงกลุ่มชุดดินตำบล	๔
๕	แผนที่แสดงการใช้ประโยชน์ที่ดินอำเภอ	๗
๖	แผนที่แสดงเขตความเหมาะสม (พื้นที่ศักยภาพ) สำหรับปลูกส้มเขียวหวาน	๑๓
๗	แสดงปฏิทินการเพาะปลูก	๑๔
๘	แสดงวิธีการตลาดอำเภอ	๑๖

บทที่ ๑ ข้อมูลสภาพทั่วไป

ข้อมูลด้วยกายภาพ

๑. ที่ตั้ง อาณาเขต ขอบเขตการปกครอง

๑.๑ ที่ตั้ง ขนาดพื้นที่

ตำบลแม่สำอยู่ทางทิศเหนือของอำเภอศรีสัชนาลัย ประชากรมีทั้งแม่สำไทยพื้นราบ และแม่สำไทยภูเขา ประกอบด้วยชาวเขาเผ่าม้ง เย้า และกะเหรี่ยง ประชากรในพื้นที่เมืองพูดหลายภาษา ทั้งภาษาไทย ภาษาสำเนียงอีสาน ภาษาม้ง ภาษาเย้า และภาษากะเหรี่ยง ปัจจุบันมีเขตการปกครอง รวม ๑๔ หมู่บ้าน พื้นที่ ๑๘๔,๐๐๖.๗๒ ไร่

๑.๒ อาณาเขต

ตำบลแม่สำ มีอาณาเขตติดต่อกับตำบลและจังหวัดใกล้เคียง ดังนี้

- ทิศเหนือ ติดต่อกับ ตำบลแม่สิน อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย
- ทิศตะวันออก ติดต่อกับ ตำบลบ้านแก่ง อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย
- ทิศใต้ ติดต่อกับ จังหวัดลำปาง
- ทิศตะวันตก ติดต่อกับ ตำบลป่าจี่ อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย

ภาพที่ ๑ แผนที่แสดงอาณาเขตติดต่อตำบล
(ที่มา : สำนักงานเกษตรอำเภอศรีสัชนาลัย,พ.ศ.๒๕๖๕)

๑.๓ การแบ่งเขตการปกครอง

- การบริหารราชการส่วนท้องถิ่น มีเขตการปกครองรวมทั้งหมด ๑๔ หมู่บ้าน อยู่ในเขตการปกครองขององค์การบริหารส่วนตำบลแม่สำ

ตารางที่ ๑ แสดงเขตการปกครอง

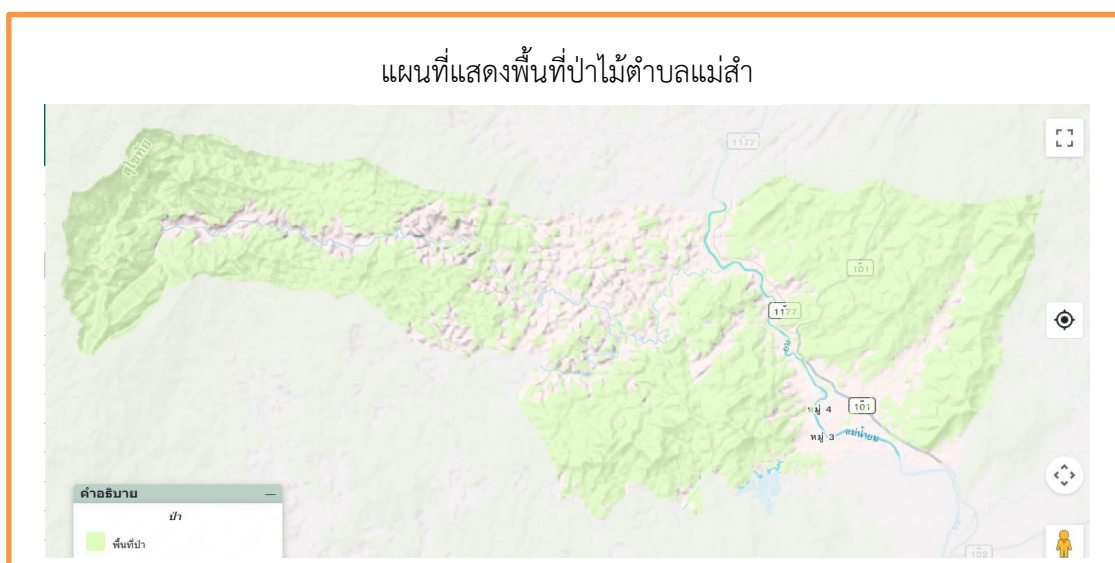
หมู่ที่	ชื่อหมู่บ้าน	จำนวน(ครัวเรือน)
๑	บ้านแม่สำไ้	๒๒๒
๒	บ้านแม่สำเหนือ	๒๓๗
๓	บ้านท่าโพธิ์	๒๔๗
๔	บ้านดอนระเปียง	๒๓๑
๕	บ้านเกาะระเปียง	๒๑๒
๖	บ้านแม่สาน	๑๓๐
๗	บ้านวังขอนจุ่น	๑๘๙
๘	บ้านสันหีบ	๔๙๘
๙	บ้านปากท่า	๗๘
๑๐	บ้านสะพานยาว	๓๔๒
๑๑	บ้านไร่ใน	๑๒๔
๑๒	บ้านบานชื่น	๑๓๗
๑๓	บ้านตอสัก	๑๔๒
๑๔	บ้านโพธิ์เจริญ	๑๕๔
	รวม	๒,๙๐๔

ที่มา : ที่ว่าการอำเภอศรีสันาลัย จังหวัดสุโขทัย, พ.ศ.๒๕๖๙

๒. ลักษณะภูมิประเทศ

๒.๑ สภาพพื้นที่ภูเขา ป่าไม้ ที่ราบสูง ที่ราบลุ่ม

ตำบลแม่สำ มีสภาพพื้นที่เป็นพื้นที่ราบลุ่มและที่ราบสูง เกษตรกรรมส่วนใหญ่ทำนา ทำสวน มีพื้นที่ทำนาประมาณ ๓๐-๔๐ ไร่ และพื้นที่ทำสวนประมาณ ๖๐-๗๐ ไร่

ภาพที่ ๒ แผนที่แสดงพื้นที่ป่าไม้ตำบลแม่สำ

(ที่มา : <http://agri-map-online.moac.go.th/>, พ.ศ.๒๕๖๕)

ตารางที่ ๒ แสดงพื้นที่ป่าไม้

ตำบล	พื้นที่ทั้งหมด	พื้นที่ป่าไม้ (ไร่)	คิดเป็นร้อยละ
แม่สำ	๑๘๔,๐๐๖	๑๓๖,๒๘๖	๗๔.๐๗

ที่มา : <http://agri-map-online.moac.go.th/>, พ.ศ.๒๕๖๕

๒.๒ สภาพพื้นที่ ความลาดชัน

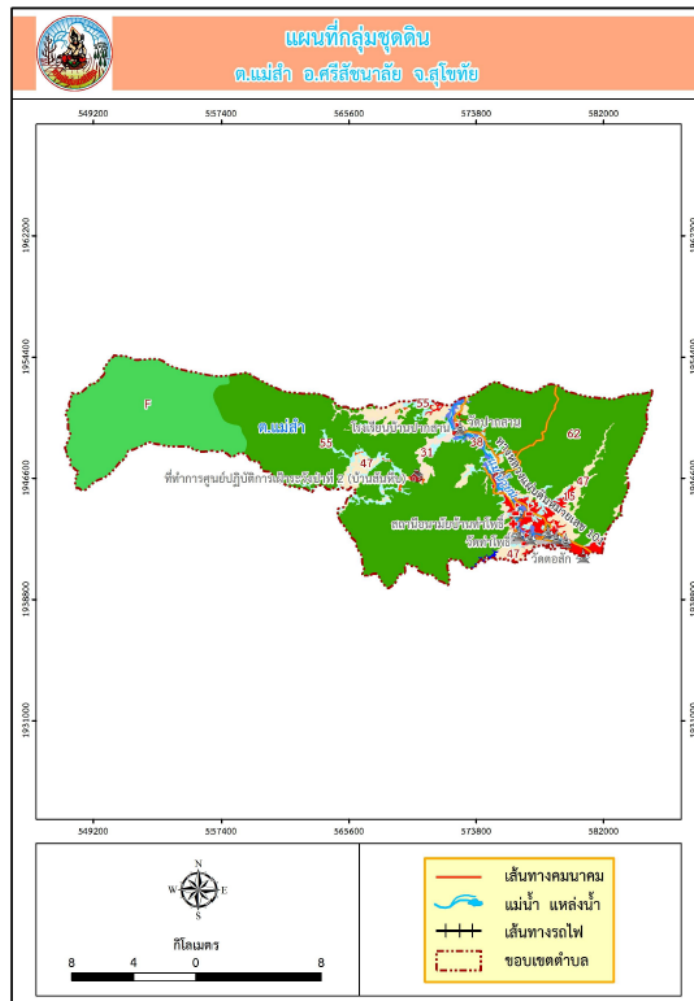
ภาพที่ ๓ แผนที่แสดงความลาดชันตำบล

(ที่มา : <http://agri-map-online.moac.go.th/>, พ.ศ.๒๕๖๕)

๒.๓ กลุ่มชุดดิน

ดินในตำบลแม่สำ มีกลุ่มชุดดิน จำนวน ๘ กลุ่มชุดดิน ดังนี้

แผนที่แสดงกลุ่มชุดดิน ตำบลแม่สำ

ภาพที่ ๔ แผนที่แสดงกลุ่มชุดดินตำบลแม่สำ

(ที่มา : <http://agri-map-online.moac.go.th/>, พ.ศ.๒๕๖๕)

๓. ลักษณะภูมิอากาศ

๓.๑ ฤดูกาล

แบ่งออกได้เป็น ๓ ฤดู คือ ฤดูร้อน ฤดูฝน และฤดูหนาว โดยสามารถสรุปได้ดังนี้ ดังนี้

ตารางที่ ๓ แสดงข้อมูลฤดูกาล

ฤดูกาล	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.
ฤดูร้อน			←	→								
ฤดูฝน						←				→		
ฤดูหนาว	←	→									←	→

ที่มา : กรมอุตุนิยมวิทยา, พ.ศ.๒๕๖๘

๓.๒ ปริมาณน้ำฝนและอุณหภูมิตามปี

ตารางที่ ๔ แสดงข้อมูลปริมาณน้ำฝน และอุณหภูมิเฉลี่ย ๕ ปี

ปี	ปริมาณน้ำฝนรวมทั้งปี (มม.)	ปริมาณฝนเฉลี่ย (มม.)	จำนวนวันฝนตก (วัน)	เดือนที่ฝนสูงสุด	อุณหภูมิ (องศาเซลเซียส)		
					สูงสุด	ต่ำสุด	เฉลี่ยทั้งปี
๒๕๖๔	๑,๒๒๕.๔	๑๐๑.๓	๑๑๕	กันยายน	๓๘.๕	๑๖.๒	๒๗.๕
๒๕๖๕	๑,๔๒๐.๒	๑๑๘.๓	๑๒๘	กันยายน	๓๗.๘	๑๕.๘	๒๗.๒
๒๕๖๖	๑,๑๘๐.๕	๙๘.๔	๑๐๘	กันยายน	๔๑.๒	๑๗.๕	๒๘.๑
๒๕๖๗	๑,๒๕๐.๐	๑๐๔.๒	๑๑๒	กันยายน	๔๒.๕	๑๘.๐	๒๘.๕
๒๕๖๘	๑,๑๙๐.๐	๙๙.๑	๑๑๐	กันยายน	๔๐.๐	๑๗.๐	๒๗.๘

ที่มา : กรมอุตุนิยมวิทยา, พ.ศ.๒๕๖๘

๔. เส้นทางคมนาคม

๔.๑ เส้นทางคมนาคมระหว่างตำบล

ตำบลแม่สำมีการเดินทางระหว่างตำบลและหมู่บ้าน โดยใช้เส้นทางในการเชื่อมต่อขนส่งผลผลิตทางการเกษตร ดังนี้

๑. ถนนหลวงท้องถิ่นด้านตะวันตกของแม่น้ำยม เชื่อมระหว่างหมู่ที่ ๙,๓,๑๔,๕,๘,๑๐ และ ๖
๒. ถนนหลวงท้องถิ่นด้านตะวันออกของแม่น้ำยม เชื่อมระหว่างหมู่ที่ ๑,๒,๑๓,๑๑,๔,๑๒ และ ๗

๔.๒ ถนนหลวงเชื่อมต่อระหว่างจังหวัดและอำเภอ

ทางหลวงแผ่นดิน ดังนี้

๑.ทางหลวงหมายเลข ๑๐๑ เส้นทางผ่านหมู่ที่ ๑, ๑๓, ๒, ๔ ตำบลแม่สำ ไปยังจังหวัดแพร่ ระยะทาง ๙๘ กิโลเมตร

๒.ทางหลวงหมายเลข ๑๐๗๗ เส้นทางผ่านหมู่ที่ ๑๒, ๗ ไปยังอำเภอวังชิ้น จังหวัดแพร่ ระยะทางประมาณ ๕๙ กิโลเมตร

๕. แหล่งน้ำและระบบชลประทาน

๕.๑ แหล่งน้ำธรรมชาติ (เช่น แม่น้ำ ลำคลอง หนอง บึง)

๑.ลำห้วยแม่सान	ไหลผ่าน หมู่ ๕,๖,๘ และหมู่ ๑๐
๒.ลำห้วยแม่สำ	ไหลผ่านหมู่ ๒ และหมู่ ๑๑
๓.ลำห้วยทับเนือ	ไหลผ่านหมู่ ๘ และหมู่ ๑๐
๔.ลำห้วยอ้น	ไหลผ่านหมู่ ๘ และหมู่ ๑๐
๕.ลำห้วยแพรม	ไหลผ่านหมู่ ๑๐
๖.ลำห้วยรี	ไหลผ่านหมู่ ๘
๗.ลำห้วยช้างปลากั้ง	ไหลผ่านหมู่ ๑๐
๘.ลำห้วยน้ำดิบ	ไหลผ่านหมู่ ๔
๙.ลำห้วยระเปียง	ไหลผ่านหมู่ ๑๔
๑๐.ลำห้วยบอน	ไหลผ่านหมู่ ๕
๑๑.ลำห้วยข้าวหลาม	ไหลผ่านหมู่ ๕
๑๒.ลำห้วยนาลาว	ไหลผ่านหมู่ ๑

๕.๒ แหล่งน้ำที่สร้างขึ้นที่สำคัญ

๑) โครงการชลประทานขนาดใหญ่ และขนาดกลาง

ตารางที่ ๕ แสดงข้อมูลโครงการชลประทานขนาดใหญ่ และขนาดกลาง

ที่	ชื่ออ่าง/ประตูลำน้ำ	ตำบล	ความจุที่ระดับน้ำ สูงสุด (ล้าน ลบ.ม.)	ความจุที่ระดับน้ำ เก็บกัก (ล้าน ลบ. ม.)	พื้นที่ ชลประทาน (ไร่)
๑	อ่างเก็บน้ำห้วยแม่สูง	ป่าจี่	๑๒.๔๕๐	๑๑.๐๕๐	๘,๐๐๐
๒	อ่างเก็บน้ำห้วยแม่สำ	แม่สำ	๔.๙๓๐	๔.๘๓๙	๓,๒๐๐

ที่มา : กรมชลประทาน, พ.ศ.๒๕๖๙

๒) แหล่งน้ำอื่น ๆ

(๑) สระเก็บน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน (บ่อจี่ ขนาด ๑,๒๖๐ ลูกบาศก์เมตร)

ตารางที่ ๖ แสดงข้อมูลสระเก็บน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน

ที่	ตำบล	ปี ๒๕๕๘ - ๒๕๖๖		ปี ๒๕๖๘		รวม	
		ราย	บ่อ	ราย	บ่อ	ราย	บ่อ
๑	แม่สำ	๒๒	๒๒	๐	๐	๒๒	๒๒

ที่มา : กรมพัฒนาที่ดิน, พ.ศ.๒๕๖๙

(๒) บ่อบาดาล

ตารางที่ ๗ แสดงข้อมูลบ่อบาดาล

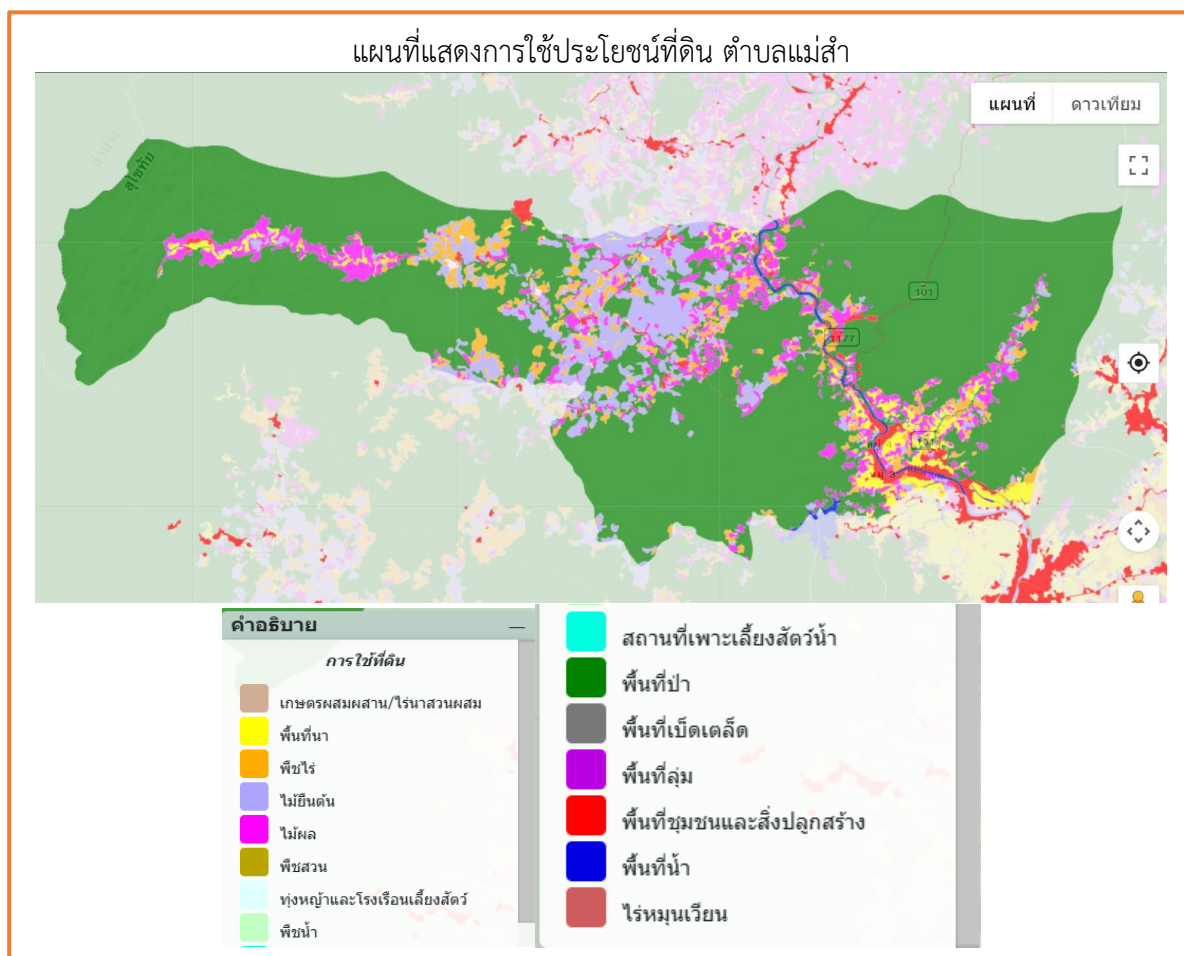
ที่	ตำบล	ด้านการเกษตร (บ่อ)	ด้านอุปโภค - บริโภค (บ่อ)	รวม (บ่อ)
๑	แม่สำ	๑๐	๐	๑๐

ที่มา : กรมทรัพยากรน้ำบาดาล, พ.ศ.๒๕๖๙

๖. การใช้ประโยชน์ที่ดิน

ตารางที่ ๘ แสดงข้อมูลการใช้ประโยชน์ที่ดิน

ประเภท	เนื้อที่ (ไร่)	ร้อยละ
พื้นที่ป่า	๑๓๖,๒๘๖.๐๐	๗๔.๐๗
ไม้ยืนต้น	๑๕,๙๖๕.๙๐	๘.๖๘
ไม้ผล	๑๔,๐๓๖.๙๐	๗.๖๓
พืชไร่	๘,๘๕๐.๙๖	๔.๘๑
พื้นที่นา	๔,๘๕๘.๔๖	๒.๖๔
พื้นที่ชุมชนและสิ่งปลูกสร้าง	๓,๐๕๕.๑๑	๑.๖๖
พื้นที่น้ำ	๙๒๗.๒๓	๐.๕
ไร่นาถาวร	๑๘.๙๙	๐.๐๑
เกษตรผสมผสาน/ไร่นาสวนผสม	๓.๘๗	๐
ทุ่งหญ้าและโรงเลี้ยงสัตว์	๓.๓	๐
รวมพื้นที่	๑๘๔,๐๐๖.๗๒	๑๐๐

ภาพที่ ๕ แผนที่แสดงการใช้ประโยชน์ที่ดินอำเภอ

(ที่มา : <http://agri-map-online.moac.go.th/>, พ.ศ.๒๕๖๕)

ข้อมูลด้านเศรษฐกิจ

๑. ข้อมูลสินค้าเกษตรที่สำคัญ

ประชากรแม่สำ ประชากรมีอาชีพหลักคือทำการเกษตร มีพื้นที่การเกษตรจำนวน ๒๑,๗๒๙ ไร่ (ร้อยละ ๑๑.๘๑% ของพื้นที่ตำบล) โดยอยู่พื้นที่ในเขตชลประทานร้อยละ ๕.๗๖% (๑,๒๕๑ ไร่)

ตารางที่ ๙ แสดงข้อมูลด้านพืช

ตำบล	พื้นที่ทั้งหมด (ไร่)	พื้นที่ทางการเกษตร (ไร่)						
		ข้าว (ไร่)	อ้อย โรงงาน (ไร่)	มัน ลำปะหลัง (ไร่)	ยางพารา (ไร่)	ส้มเขียวหวาน (ไร่)	พืชอื่นๆ (ไร่)	รวมพื้นที่การเกษตรทั้งหมด (ไร่)
แม่สำ	๑๘๔,๐๐๖	๔,๔๔๗	๘๖๖	๑๒๐	๕,๔๓๑	๓,๕๘๑	๗,๒๘๔	๒๑,๗๒๙

ที่มา : <http://agri-map-online.moac.go.th/>, พ.ศ.๒๕๖๕

๒. สินค้าเอกลักษณ์ประจำถิ่น/สินค้า GI

ประวัติความเป็นมา

“ส้มแม่สิน” เริ่มมีการเพาะปลูกตั้งแต่ ปี พ.ศ.๒๔๙๕ เริ่มจากมีผู้นำพันธุ์ส้มเขียวหวานมาจากเขตบางมด กรุงเทพมหานคร โดยเริ่มปลูกครั้งแรกบริเวณริมแม่น้ำยมและลำห้วยแม่สินไหลผ่านบนผืนดินที่สมบูรณ์ จากนั้นจึงมีการขยายพันธุ์ โดยใช้กิ่งตอนจากต้นที่มีลักษณะดี ให้ผลผลิตและรสชาติที่ดี ด้วยสภาพอากาศและพื้นที่

ที่เป็นเอกลักษณ์ ทำให้ส้มที่มีคุณลักษณะพิเศษที่เปลี่ยนไปตามฤดูกาล จนเป็นที่มาของการรวมตัวกันระหว่าง ตำบลแม่สำ และ ตำบลแม่สิน เพื่อสร้างตัวตนให้ชัดเจน โดยส้มแม่สิน เป็นส้มพันธุ์ส้มเขียวหวาน ผลค่อนข้างกลม แป้นเล็กน้อย เนื้อในผลมีสีอมทอง รสชาติหวานอมเปรี้ยว เนื้อแน่น ผันกลับบาง ฤดูแล้งมีสีเปลือกขึ้นกับฤดูกาล ดังนี้

รุ่นที่ ๑ “ส้มปีหรือ ส้มหัวปี” (พ.ย. – ม.ค.) ผิวส้มมักจะมีลักษณะ “ตกกระ” ตามธรรมชาติ เปลือกมีสีเขียวอมเหลือง รสชาติหวานนำอมเปรี้ยวสดชื่น

รุ่นที่ ๒ “ส้มธรรมชาติหรือ ส้มสีทอง” (ก.พ. – มี.ค.) เป็นรุ่นที่ถือเป็น “Highlight” ของสินค้า GI เป็นช่วงที่อากาศหนาวเย็นจัด ส่งผลให้รสชาติส้มมีความหวานจัดเข้มข้น และมีสีผิวที่เปลี่ยนเป็น เหลืองอมส้มอร่าม คล้ายทองคำ จนถูกขนานนามว่า “ส้มสีทอง”

รุ่นที่ ๓ “ส้มทะวายหรือ ส้มนอกฤดู” (เม.ย. – มิ.ย.) เป็นส้มที่เกิดจากการบังคับหรือการบำรุงดูแลเป็นพิเศษนอกเหนือจากฤดูกาลธรรมชาติ ผิวอาจจะค่อนข้างเขียวเข้มกว่ารุ่นอื่นๆ รสชาติจะออกไปทาง “เปรี้ยวนำ” มากกว่ารุ่นที่ ๑ และ ๒ แต่มีข้อดีคือเป็นช่วงที่ส้มในตลาดขาดแคลน ทำให้เกษตรกรสามารถจำหน่ายได้ในราคาที่สูงกว่ารุ่นที่ ๑ และ ๒

ด้วยความโดดเด่นที่ไม่เหมือนที่ใด เกษตรกรจึงได้รวมใจกันยื่นจดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในชื่อ “ส้มแม่สิน” ต่อกรมทรัพย์สินทางปัญญา และเพื่อต้องการแก้ปัญหาสำคัญ ๓ ประการ ได้แก่ การสวมสิทธิ์ การยกระดับราคา และการควบคุมมาตรฐาน

ข้อมูลด้านสังคม

๑. ข้อมูลเกษตรกร/องค์กรเกษตรกร

๑.๑ เกษตรกร

๑) ครั้วเรือนและประชากร

ตารางที่ ๑๐ แสดงจำนวนครั้วเรือน และประชากร

ที่	หมู่บ้าน	ครั้วเรือน ทั้งหมด	ครั้วเรือน เกษตรกร	ประชากร		
				ชาย	หญิง	รวม
๑	บ้านแม่สำใต้	๒๒๒	๗๑	๒๗๐	๓๐๖	๕๗๖
๒	บ้านแม่สำเหนือ	๒๓๗	๑๒๐	๒๘๒	๒๗๓	๕๕๕
๓	บ้านท่าโพธิ์	๒๔๗	๑๕๓	๒๔๖	๒๔๐	๔๘๖
๔	บ้านดอนระเปียง	๒๓๑	๑๓๑	๓๑๖	๓๓๑	๖๔๗
๕	บ้านเกาะระเปียง	๒๑๒	๙๔	๒๓๑	๒๕๘	๔๘๙
๖	บ้านแม่สาน	๑๓๐	๑๐๙	๒๘๕	๒๒๔	๕๐๙
๗	บ้านวังขอนจุ่น	๑๘๙	๑๐๘	๑๗๒	๑๗๙	๓๕๑
๘	บ้านสันหีบ	๔๙๘	๑๗๘	๔๖๒	๔๕๐	๙๑๒
๙	บ้านปากท่า	๗๘	๑๓๗	๙๖	๑๑๖	๒๑๒
๑๐	บ้านสะพานยาว	๓๔๒	๒๑๘	๕๕๘	๕๓๔	๑,๐๙๒
๑๑	บ้านไร่โน	๑๒๔	๔๗	๑๓๖	๑๔๑	๒๗๗
๑๒	บ้านบานชื่น	๑๓๗	๒๕	๑๖๕	๑๖๐	๓๒๕

ที่	หมู่บ้าน	ครัวเรือน ทั้งหมด	ครัวเรือน เกษตรกร	ประชากร		
				ชาย	หญิง	รวม
๑๓	บ้านตอสีก	๑๔๒	๓๖	๑๘๗	๒๐๗	๓๙๔
๑๔	บ้านโพธิ์เจริญ	๑๕๔	๔๗	๒๒๘	๒๑๕	๔๔๓
รวม		๒,๙๔๓	๑,๒๙๘	๓,๖๓๔	๓,๖๓๔	๗,๒๖๘

ที่มา : สำนักทะเบียนอำเภอศรีสัชชาลัย, พ.ศ.๒๕๖๙

๒) หัวหน้าครัวเรือนเกษตรกรจำแนกตามอายุ

ตารางที่ ๑๑ แสดงจำนวนหัวหน้าครัวเรือนจำแนกตามอายุ

ช่วงอายุ (ปี)	ครัวเรือน	ร้อยละ
๖๕ ปีขึ้นไป	๓๘๐.๐๐	๒๘.๗๔
๕๖ – ๖๕ ปี	๔๔๑.๐๐	๓๓.๓๖
๔๖ – ๕๕ ปี	๓๐๑.๐๐	๒๒.๗๗
๓๖ – ๔๕ ปี	๑๕๘.๐๐	๑๑.๙๕
๒๖ – ๓๕ ปี	๓๘.๐๐	๒.๘๗
๑๘ – ๒๕ ปี	๔.๐๐	๐.๓๐
รวม	๑,๓๒๒.๐๐	๑๐๐

ที่มา : สำนักงานเกษตรอำเภอศรีสัชชาลัย, พ.ศ.๒๕๖๙

๓) ลักษณะการประกอบอาชีพ

ตารางที่ ๑๒ แสดงจำนวนลักษณะการประกอบอาชีพ

ลักษณะการประกอบอาชีพ	ครัวเรือน	ร้อยละ
ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก	๑,๒๗๓.๐๐	๙๖.๒๙
ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นรอง	๔๙.๐๐	๓.๗๑

ที่มา : สำนักงานเกษตรอำเภอศรีสัชชาลัย, พ.ศ.๒๕๖๙

๔) ลักษณะการถือครองที่ดิน

ตารางที่ ๑๓ แสดงจำนวนลักษณะการถือครองที่ดิน

ลักษณะการถือครอง	ครัวเรือน	ร้อยละ
เกษตรกรเป็นเจ้าของ	๕๘๓.๐๐	๖,๕๐๖.๐๐
อื่นๆ (ที่สาธารณะประโยชน์, ทำฟรี)	๙๖๕.๐๐	๑๔,๔๓๕.๐๐
เช่า	๘๒.๐๐	๗๒๙.๐๐
รวม	๑,๒๘๕.๐๐	๒๑,๖๗๐.๐๐

ที่มา : สำนักงานเกษตรอำเภอศรีสัชชาลัย, พ.ศ.๒๕๖๙

๕) ประเภทเอกสารสิทธิ์ (เฉพาะเกษตรกรเป็นเจ้าของ)

ตารางที่ ๑๔ แสดงจำนวนประเภทเอกสารสิทธิ์

ประเภทเอกสารสิทธิ์ (ครุฑเรือน)				รวม
โฉนด/น.ส.ทุกประเภท	ส.ป.ก. ทุกประเภท	หนังสือรับรอง ของหน่วยงาน	ไม่มีเอกสารสิทธิ์	
๑๘๗.๐๐	๓๑๒.๐๐	๒.๐๐	๑๕๘.๐๐	๕๘๓.๐๐

ที่มา : สำนักงานเกษตรอำเภอศรีสัชนาลัย, พ.ศ.๒๕๖๙

๖) รายได้ รายจ่ายของครุฑเรือนเกษตรกร

(๑) รายได้เฉลี่ย ๓๕๐,๐๐๐ บาทต่อครุฑเรือนต่อปี

(๒) รายจ่ายเฉลี่ย ๒๕๐,๐๐๐ บาทต่อครุฑเรือนต่อปี

๗) สินเชื่อและภาวะหนี้สินของเกษตรกร

(๑) แหล่งเงินทุนและสินเชื่อในพื้นที่ ได้แก่ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) สหกรณ์การเกษตร กองทุนหมู่บ้าน และหนี้ในระบบ

(๒) โครงสร้างหนี้สินเฉลี่ย

๑) หนี้เฉลี่ยต่อครุฑเรือน : ประมาณ ๒๐๐,๐๐๐ - ๔๕๐,๐๐๐ บาท

๒) วัตถุประสงค์การกู้ : ๖๐% เพื่อการเกษตร

๘) ประเพณีและวัฒนธรรม

(๑) การนับถือศาสนา

ศาสนา ประชาชนส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธประมาณร้อยละ ๙๘ และ ศาสนาอื่นๆ

ประมาณร้อยละ ๒

(๒) วัฒนธรรมท้องถิ่นที่สำคัญ

๑) งานประเพณีปีใหม่ม้ง กลุ่มห้วยอัน บ้านสะพานยาว

๒) งานประเพณี ๓ ชนเผ่า ได้แก่ ชาวเขาเผ่าม้ง เย้า และกะเหรี่ยง

๑.๒ องค์กรและสถาบันเกษตรกร

๑) กลุ่มเกษตรกร/สถาบัน

ตารางที่ ๑๕ แสดงจำนวนและสมาชิกสถาบันเกษตรกร

ตำบล	กลุ่มส่งเสริมอาชีพ		กลุ่มแม่บ้าน		กลุ่มยุวเกษตรกร		วิสาหกิจชุมชน		สหกรณ์		กลุ่มเกษตรกร	
	กลุ่ม	สมาชิก (ราย)	กลุ่ม	สมาชิก (ราย)	กลุ่ม	สมาชิก (ราย)	กลุ่ม	สมาชิก (ราย)	แห่ง	สมาชิก (ราย)	กลุ่ม	สมาชิก (ราย)
แม่สำ	๑	๑๑	๑	๙	๑	๒๐	๗	๕๓	๐	๐	๐	๐

ที่มา : สำนักงานเกษตรอำเภอศรีสัชนาลัย, พ.ศ.๒๕๖๙

ตารางที่ ๑๖ แสดงข้อมูลกลุ่มวิสาหกิจชุมชน

ชื่อกลุ่ม	ที่อยู่		จำนวนสมาชิก
	หมู่ที่	ตำบล	
วิสาหกิจชุมชนแปรรูปข้าวเกรียบสมุนไพรบ้านสะพานยาว	๑๐	แม่สำ	๗
วิสาหกิจชุมชนโคขุนบ้านสะพานยาว	๑๐	แม่สำ	๗
วิสาหกิจชุมชนเลี้ยงโคเนื้อร่วมใจท่าโพธิ์แม่สำ	๓	แม่สำ	๗
วิสาหกิจชุมชนผลิตภัณฑ์จากเส้นพลาสติกบ้านโพธิ์เจริญ	๑๔	แม่สำ	๗
วิสาหกิจชุมชนผักผลไม้พืชสมุนไพร ต.แม่สำ	๑๐	แม่สำ	๗
วิสาหกิจชุมชนกลุ่มส่งเสริมอาชีพบ้านตอสีก ตำบลแม่สำ	๑๓	แม่สำ	๑๑
วิสาหกิจชุมชนผ้าทอกีเียวปากเกาะญอบ้านแม่สาน	๖	แม่สำ	๗

ที่มา : สำนักงานเกษตรอำเภอศรีสัชนาลัย, พ.ศ.๒๕๖๙

ตารางที่ ๑๗ แสดงข้อมูลกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร กลุ่มยุวเกษตรกร และกลุ่มส่งเสริมอาชีพ

ชื่อกลุ่ม	ที่อยู่		จำนวนสมาชิก
	หมู่ที่	ตำบล	
กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร	๔	แม่สำ	๙
กลุ่มยุวเกษตรกรโรงเรียนบ้านสันหีบ	๘	แม่สำ	๒๐
กลุ่มส่งเสริมอาชีพผลิตพืชปลอดภัย	๗	แม่สำ	๑๑

ที่มา : สำนักงานเกษตรอำเภอศรีสัชนาลัย, พ.ศ.๒๕๖๙

๒) ศูนย์เรียนรู้และเครือข่าย

ตารางที่ ๑๘ แสดงจำนวนแหล่ง/ศูนย์เรียนรู้และบริการด้านการเกษตร

ตำบล	ศพก.	ศพก. เครือข่าย	ศจช.	ศตปช.	ศบกต.	ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง			ศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีด้านการพัฒนาที่ดิน
						กษ.	ปศุสัตว์	ปฏีรูป	
แม่สำ		๒			๑				

ที่มา : สำนักงานเกษตรอำเภอศรีสัชนาลัย, พ.ศ.๒๕๖๙

(๑) อาสาสมัครเกษตร

ตารางที่ ๑๙ แสดงจำนวนอาสาสมัครเกษตร

ตำบล	หน่วยงาน /อาสาสมัครเกษตร (ราย)								
	อาสาสมัคร ฝนหลวง	ครูบุญชี อาสา	ประมง อาสา	อาสา ปศุสัตว์	หมอดิน อาสา	เกษตร หมู่บ้าน	สหกรณ์	เศรษฐกิจ การเกษตร	อาสาสมัคร ปฏิรูปที่ดิน
แม่สำ			๔		๑๓	๑๔			๗

หมายเหตุ : อาสาเกษตรบางรายทำหน้าที่อาสามากกว่า ๑ หน้าที่

ที่มา : สำนักงานเกษตรอำเภอศรีสัชนาลัย, พ.ศ.๒๕๖๙

(๒) ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร

ตารางที่ ๒๐ แสดงข้อมูลศูนย์หลักและศูนย์เครือข่ายของศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร

ที่	ชื่อศูนย์ (ลำดับที่ ๑ ศูนย์หลัก ลำดับถัดไป ศูนย์เครือข่าย)	ประเภท/กิจกรรมหลัก	ที่ตั้งศูนย์	
			หมู่	ตำบล
๑	ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต สินค้าเกษตร ศูนย์เครือข่ายตำบลแม่สำ	ศูนย์เรียนรู้ด้านไม้ผล	๕	แม่สำ
๒	ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต สินค้าเกษตร ศูนย์เครือข่ายตำบลแม่สำ	ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจ พอเพียง/เกษตรทฤษฎีใหม่/ เกษตรผสมผสาน	๘	แม่สำ

ที่มา : สำนักงานเกษตรอำเภอศรีสัชนาลัย, พ.ศ.๒๕๖๙

(๓) กลุ่มเกษตรกรแปลงใหญ่

มีกลุ่มเกษตรกรแปลงใหญ่ จำนวน ๓ กลุ่ม ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ ๒๑ แสดงข้อมูลกลุ่มแปลงใหญ่

ที่	ตำบล	ชื่อกลุ่มแปลงใหญ่	ชนิดพืช	จำนวนสมาชิก (คน)	จำนวน พื้นที่ (ไร่)
๑	แม่สำ	แปลงใหญ่ยางพาราบ้าน สะพานยาว	ยางพารา	๓๑	๗๘๑
๒	แม่สำ	แปลงใหญ่ส้มเขียวหวานบ้าน วังขอนจุ่น	ส้มเขียวหวาน	๓๖	๒๗๕
๓	แม่สำ	แปลงใหญ่ส้มเขียวหวานร่วม ใจบ้านสันหีบ	ส้มเขียวหวาน	๓๘	๓๙๑

ที่มา : สำนักงานเกษตรอำเภอศรีสัชนาลัย, พ.ศ.๒๕๖๙

บทที่ ๒

การวิเคราะห์สถานการณ์การเกษตรของอำเภอ

๑. ข้อมูลประกอบการวิเคราะห์พื้นที่ของตำบล

สินค้าเกษตรที่สำคัญ ชนิดสินค้า ส้มเขียวหวาน

๑.๑ แหล่งน้ำหลัก

[✓] น้ำฝน []ชลประทาน [] บ่อน้ำบาดาล [✓] แหล่งน้ำธรรมชาติอื่น ๆ (ระบุ) แม่น้ำยม

๑.๒ พื้นที่เหมาะสม/ไม่เหมาะสม

๑) เขตความเหมาะสม

ตารางที่ ๒๒ แสดงเขตความเหมาะสม (พื้นที่ศักยภาพ) สำหรับปลูก ส้มเขียวหวาน

ตำบล	พื้นที่ระดับความเหมาะสมสำหรับการปลูกส้มเขียวหวาน (ไร่)				
	เหมาะสมมาก (S๑)	เหมาะสมปานกลาง (S๒)	เหมาะสมน้อย (S๓)	ไม่เหมาะสม (N)	รวมพื้นที่ทั้งหมด
แม่สำ	๐	๖๙๒.๑๓	๒๒๕.๖๙	๑,๔๕๕.๙๔	๒,๓๗๓.๗๖

ที่มา: <http://agri-map-online.moac.go.th/>, พ.ศ.๒๕๖๕

ภาพที่ ๖ แผนที่แสดงเขตความเหมาะสม (พื้นที่ศักยภาพ) สำหรับปลูกส้มเขียวหวาน

(ที่มา : <http://agri-map-online.moac.go.th/>, พ.ศ.๒๕๖๕)

๒) พื้นที่ปลูกเขียวหวาน

ตารางที่ ๒๓ แสดงครัวเรือนเกษตรกร พื้นที่ปลูก และผลผลิตเขียวหวาน

ตำบล	ครัวเรือนเกษตรกร	พื้นที่ปลูก (ไร่)	พื้นที่เก็บเกี่ยว (ไร่)	ผลผลิตต่อไร่ (ตัน)
แม่สำ	๔๖๖	๓,๙๖๘.๑๓	๓,๙๖๘.๑๓	๒,๒๕๐

ที่มา : <http://agri-map-online.moac.go.th/>, พ.ศ.๒๕๖๕

๑.๓ สถานการณ์ใช้เทคโนโลยีการผลิต

๑) การใช้พันธุ์ดี เกษตรกรตำบลแม่สำ ใช้กิ่งพันธุ์ส้มเขียวหวานจากกิ่งตอนจากต้นแม่พันธุ์มาใช้ในการเพาะปลูก ซึ่งกิ่งพันธุ์ที่เข้ามาจากการตอนภายในสวนเอง หรือซื้อจากสวนที่เป็นที่ยอมรับของคนในชุมชน เช่น สวนที่ได้รับรางวัลจากการประกวดต่างๆ

๒) การเตรียมดินการผลิตส้มเขียวหวานในตำบลแม่สำส่วนใหญ่จะปลูกส้มในพื้นที่เนินเขา ซึ่งการปลูกไม่ต้องมีการเตรียมดินที่ยุ่งยาก แต่จะมีการรองกันหลุมด้วยปุ๋ยคอกหรือปุ๋ยอินทรีย์

๓) การปลูก การปลูกส้มเขียวหวานจะนิยมปลูกในช่วงปลายฤดูฝน เนื่องจากส้มเขียวหวานไม่ชอบน้ำขัง ซึ่งจะทำให้เกิดโรครากเน่า-โคนเน่า โดยพื้นที่ ๑ ไร่ จะปลูกส้มเขียวหวานได้ประมาณ ๘๐ ต้น

๔) ระบบการให้น้ำ เกษตรกรส่วนใหญ่เริ่มปรับเปลี่ยนการให้น้ำส้ม จากเดิมใช้การสูบน้ำใส่ต้นส้มทีละต้น มาเป็นการใช้ระบบน้ำแบบสปริงเกอร์ เนื่องจากเกษตรกรเริ่มมีอายุมากขึ้นการให้น้ำระบบสปริงเกอร์จะทำให้ประหยัดแรงงาน และประหยัดน้ำอีกด้วย

๕) การดูแลรักษา มีการตัดแต่งกิ่ง ใส่ปุ๋ย ให้น้ำสม่ำเสมอ กำจัดวัชพืช

๖) การใส่ปุ๋ย เกษตรกรจะใส่ปุ๋ยเพื่อเพิ่มผลผลิตส้มประมาณ ๓ ครั้ง

ครั้งที่ ๑ ใส่ปุ๋ยสูตร ๑๕-๑๕-๑๕ ผสมปุ๋ยอินทรีย์ อัตรา ๑ กิโลกรัมต่อต้น หลังจากเก็บเกี่ยวผลผลิตและตัดแต่งกิ่ง เพื่อบำรุงต้นส้ม ให้ส้มฟื้นตัว และให้ต้นส้มทำการสะสมอาหารในการสร้างดอกต่อไป

ครั้งที่ ๒ ใส่ปุ๋ยสูตร ๘-๒๔-๒๔ อัตรา ๑ กิโลกรัมต่อต้น เพื่อทำรุ้น (ทำให้ส้มออกดอก)

ครั้งที่ ๓ ใส่ปุ๋ยสูตร ๑๕-๑๕-๑๕ อัตรา ๑ กิโลกรัมต่อต้น หลังจากที่ยอดส้มติดผลแล้ว เพื่อบำรุงต้น บำรุงใบ และบำรุงผลอ่อน

ครั้งที่ ๔ ใส่ปุ๋ยสูตร ๑๓-๑๓-๒๑ อัตรา ๑ กิโลกรัมต่อต้น เพื่อขยายขนาดผล และเพิ่มน้ำหนัก

๗) การเก็บเกี่ยว การเก็บเกี่ยวส้มเขียวหวานจะเก็บเกี่ยวเมื่อผลส้มมีอายุประมาณ ๙-๑๐ เดือน หลังติดผล เป็นการเก็บเกี่ยวด้วยแรงงานคน โดยเก็บเกี่ยวด้วยมือที่ละผล

๘) การปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยว มีการเก็บเกี่ยวโดยใช้มือเด็ดที่ละลูก เก็บลงตะกร้า ก่อนนำไปส่งล้างเพื่อคัดขนาด

๙) การป้องกันกำจัดโรคและแมลงศัตรู เกษตรกรใช้วิธีป้องกันกำจัดโรคแมลง-แมลง โดยการพ่นสารเคมี เฉลี่ย ๙ ครั้งต่อฤดูกาลผลิต

๑.๔ ปฏิทินการเพาะปลูก ส้มเขียวหวาน

ชื่อสินค้า	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.
ส้มเขียวหวาน รุ่น ๑	←→										←→	→
ส้มเขียวหวาน รุ่น ๒		←→	→									
ส้มเขียวหวาน รุ่น ๓				←→	→							

สัญลักษณ์ ←→ ช่วงฤดูเก็บเกี่ยว

ภาพที่ ๗ แสดงปฏิทินการเพาะปลูก

๑.๕ ต้นทุนการผลิต

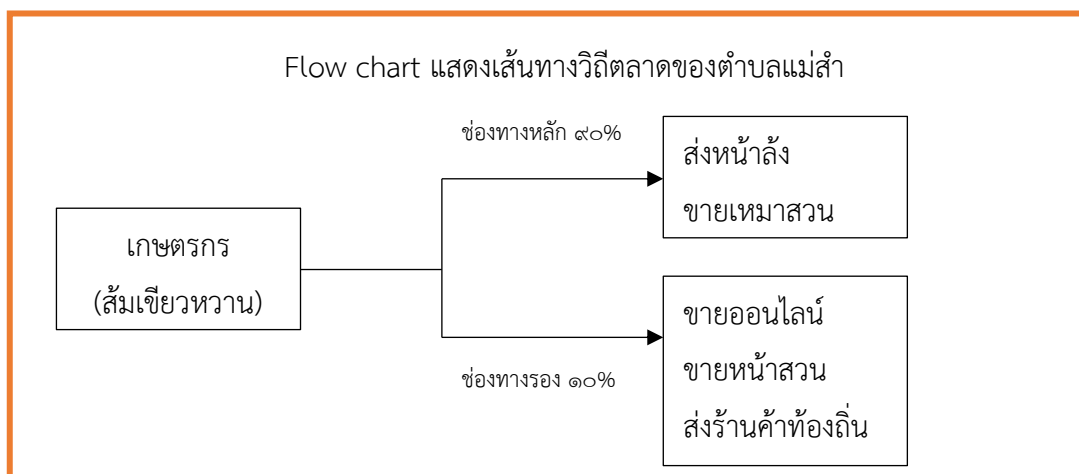
ตารางที่ ๒๔ แสดงต้นทุนการผลิตส้มเขียวหวาน ปี ๒๕๖๘

รายการ	ปุ๋ยเคมี ต้นทุน (บาท/ไร่)	ปุ๋ยเคมีสั่งตัด/ชีวภัณฑ์ ต้นทุน (บาท/ไร่)
ตัดแต่งกิ่ง	๓๐๐	๓๐๐
ใส่ปุ๋ย		
-ครั้งที่ ๑ ๑๕-๑๕-๑๕	๑,๖๐๐	๙๒๑
-ครั้งที่ ๒ ๘-๒๔-๒๔	๑,๙๒๐	๗๓๐
-ครั้งที่ ๓ ๑๕-๑๕-๑๕	๑,๖๐๐	๙๒๑
-ครั้งที่ ๔ ๑๓-๑๓-๒๑	๑,๖๐๐	๖๒๑
สารกำจัดโรคและแมลง		
-ครั้งที่ ๑ + ค่าแรง	๕๐๐	๒๕๐
-ครั้งที่ ๒ + ค่าแรง	๓๐๐	๑๕๐
-ครั้งที่ ๓ + ค่าแรง	๓๐๐	๑๕๐
-ครั้งที่ ๔ + ค่าแรง	๓๐๐	๑๕๐
-ครั้งที่ ๕ + ค่าแรง	๓๐๐	๑๕๐
-ครั้งที่ ๖ + ค่าแรง	๓๐๐	๑๕๐
-ครั้งที่ ๗ + ค่าแรง	๓๐๐	๑๕๐
-ครั้งที่ ๘ + ค่าแรง	๓๐๐	๑๕๐
-ครั้งที่ ๙ + ค่าแรง	๓๐๐	๑๕๐
ค่าใช้จ่ายอื่นๆ (น้ำมัน,ไฟฟ้า)	๓๐๐	๓๐๐
ค่าเก็บเกี่ยว	๕๐๐	๕๐๐
รวมค่าใช้จ่าย	๑๐,๗๒๐	๕,๗๔๓
ผลผลิตเฉลี่ย (กก./ไร่)	๑,๒๐๐	๑,๐๐๐
ราคาผลผลิต (บาท/กก.)	๑๕	๑๕
รายได้รวม (บาท/ไร่)	๑๘,๐๐๐	๑๕,๐๐๐
กำไรสุทธิ (บาท/ไร่)	๗,๒๘๐	๙,๒๕๗

(ที่มา : สำนักงานเกษตรอำเภอศรีสัชนาลัย, พ.ศ.๒๕๖๘)

๑.๖ สถานการณ์การตลาด/วิธีการตลาด

๑) วิธีการตลาด สัมเขียวหวาน

ภาพที่ ๘ แสดงวิธีการตลาดส้มเขียวหวาน ตำบลแม่สำ
(ที่มา : สำนักงานเกษตรอำเภอศรีสัชนาลัย, พ.ศ.๒๕๖๘)

๑.๗ เกษตรกรและองค์กรเกษตรกรที่เกี่ยวข้องกับสินค้าในพื้นที่

๑) เกษตรกร

มีเกษตรกรผู้ปลูกในตำบลแม่สำจำนวน ๔๖๖ ครัวเรือน และมีเกษตรกรที่เป็นต้นแบบในพื้นที่จำนวน ๕ ราย มีความรู้ ความชำนาญ องค์กรความรู้ในเทคโนโลยีการผลิต ที่มีความโดดเด่น ดังนี้

ตารางที่ ๒๕ แสดงเกษตรกรต้นแบบของสินค้าในพื้นที่

ที่	ชื่อ - สกุล	หมู่	ตำบล	อำเภอ	ปีที่เริ่ม	สาขา
๑	นายทองหล่อ สุขซัง	๗	แม่สำ	ศรีสัชนาลัย	๒๕๖๑	ทำสวน
๒	นายทเนตร์ น้อยสุข	๗	แม่สำ	ศรีสัชนาลัย	๒๕๖๑	ทำสวน
๓	นางอำไพ ลิลา	๔	แม่สำ	ศรีสัชนาลัย	๒๕๖๑	ทำสวน
๔	นางสาวแก้วกัลยา มีจันทร์	๘	แม่สำ	ศรีสัชนาลัย	๒๕๖๒	ทำสวน
๕	นายนรินทร์ ญาณปัญญา	๔	แม่สำ	ศรีสัชนาลัย	๒๕๖๕	ทำสวน

(ที่มา : สำนักงานเกษตรอำเภอศรีสัชนาลัย, พ.ศ.๒๕๖๙)

๒) องค์กรเกษตรกร ดังนี้

ตารางที่ ๒๖ แสดงองค์กรเกษตรกรที่เกี่ยวข้องกับสินค้าในพื้นที่

องค์กรเกษตรกร	จำนวน (แห่ง)	ชื่อกลุ่ม
แปลงใหญ่	๒	แปลงใหญ่ส้มเขียวหวานบ้านวังขอนจุ่น แปลงใหญ่ส้มเขียวหวานบ้านสันหีบ

(ที่มา : สำนักงานเกษตรอำเภอศรีสัชนาลัย, พ.ศ.๒๕๖๙)

๒. การวิเคราะห์ Supply chain

ตารางที่ ๒๗ แสดงการวิเคราะห์ Supply chain ของสินค้า ส้มเขียวหวาน ตำบลแม่สำ

		ต้นทาง	กลางทาง	ปลายทาง
มิติพื้นที่	สถานการณ์ปัจจุบัน	ปลูกส้มเขียวหวานในพื้นที่ ลุ่มแม่น้ำยม ดินร่วนปน ทราย สภาพอากาศ เหมาะสม	มีล้งรับซื้อส้มเขียวหวานใน พื้นที่ตำบลใกล้เคียง มีกลุ่ม แปลงใหญ่ส้มเขียวหวาน และวิสาหกิจชุมชน เป็น จุดรวบรวมสินค้า	ส่งขายตลาดสี่มุม เมือง ห้างสรรพสินค้า และกระจายทั่ว ประเทศและประเทศ ใกล้เคียง
	ปัญหา Pain point	น้ำท่วม/แล้ง ตามรอบปี	ระยะทางจากสวนไปยังล้ง รับซื้อบางที่ยังไกล	ขาดหน้าร้านที่เป็น แหล่งซื้อถาวรริมทาง
	แนวทาง/App tech. ที่จะใช้แก้ปัญหา	ระบบการเตือนภัยน้ำท่วม เตือนภัยแล้ง	ระบบ GPS ติดตามรถ ขนส่งเพื่อวางแผนเส้นทาง ที่สั้นที่สุด	ปักหมุด Google Maps ร้านค้า GI และ ทำเส้นทางท่องเที่ยว เชิงเกษตร
มิติคน	สถานการณ์ปัจจุบัน	เกษตรกรมีความเชี่ยวชาญ สูง (๖๐ กว่าปี)	มีกลุ่มวิสาหกิจและ แรงงานท้องถิ่นคัดแยก ขนาดส้ม	พ่อค้าคนกลางเป็นผู้ กำหนดราคาหลัก และกลุ่มผู้บริโภคที่ เน้นสุขภาพ
	ปัญหา Pain point	เกษตรกรส่วนใหญ่เป็น ผู้สูงอายุ ขาดแรงงานคนรุ่น ใหม่	ขาดทักษะการบริหาร จัดการสมัยใหม่และ เทคโนโลยีหลังเก็บเกี่ยว	ผู้บริโภคทั่วไปยังแยก "ส้มแม่สิน GI" กับส้ม ทั่วไปไม่ได้ชัดเจน
	แนวทาง/App tech. ที่จะใช้แก้ปัญหา	อบรม Smart Farmer และ ใช้โดรนพ่นยาเพื่อลดภาระ แรงงานคน	ใช้แอปฯ บริหารจัดการ สต็อกและบัญชีครัวเรือน เกษตรกร	สร้าง Content Marketing ผ่าน TikTok/FB ให้ความรู้ เรื่อง "ส้มสีทอง"
มิติสินค้า	สถานการณ์ปัจจุบัน	ส้มเขียวหวาน ๓ รุ่น (รุ่น ๒ ส้มสีทอง) รสชาติหวาน เข้มข้นเป็นเอกลักษณ์	การคัดเกรดตามขนาด (เบอร์ ๐๐, ๐, ๑, ๒) และ การลงแว็กซ์	จำหน่ายส้มสดเป็น หลัก เริ่มมีการแปรรูป บ้างเล็กน้อย

		ต้นทาง	กลางทาง	ปลายทาง
	ปัญหา Pain point	ผลผลิตไม่สม่ำเสมอในแต่ละปี และปัญหาโรคและแมลง	สินค้าเน่าเสียระหว่างรอ ขนส่ง (Post-harvest loss)	สินค้าล้นตลาดในช่วง ฤดูกาล ทำให้ราคา ตกต่ำ
	แนวทาง/App tech. ที่จะใช้แก้ปัญหา	เทคนิคการผลิตส้มนอกฤดู (รุ่น ๓) และชุดตรวจโรคพืช แบบพกพา	เทคโนโลยีบรรจุภัณฑ์ยืด อายุ (Active Packaging) และการแช่เย็น	ระบบตรวจสอบ ย้อนกลับ (Traceability) ด้วย QR Code บนสติ๊กเกอร์ GI

บทที่ ๓

บทสรุปโครงการ/กิจกรรมตามกรอบการพัฒนาการเกษตรเชิงพื้นที่

๑. แบบสรุปโครงการแบบย่อ (Project Brief) ของทุกโครงการ

ตารางที่ ๒๘ แสดงแบบสรุปโครงการแบบย่อ (Project Brief)

หัวข้อ	รายละเอียด
๑. ชื่อโครงการสำคัญ	โครงการส่งเสริมและพัฒนาสินค้าเกษตรอัตลักษณ์พื้นถิ่น เพื่อเข้าสู่ห่วงโซ่อุปทานเศรษฐกิจสร้างสรรค์
๒. ชื่อแผนงาน	ยุทธศาสตร์การเกษตรสร้างมูลค่า
๓. แนวทางการพัฒนา	พัฒนาเกษตรกรผลิตสินค้าไม้ผลอัตลักษณ์พื้นถิ่นเพื่อเข้าสู่ห่วงโซ่อุปทานเศรษฐกิจสร้างสรรค์
๔. หลักการและเหตุผล	การส่งเสริมและพัฒนาสินค้าเกษตรอัตลักษณ์พื้นถิ่น เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตด้วยเทคโนโลยี นวัตกรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ส่งเสริมให้สามารถใช้ประโยชน์และต่อยอดจากสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์
๕. วัตถุประสงค์ของโครงการ	๑. เพื่อสร้างอาชีพและรายได้จากสินค้าเกษตรอัตลักษณ์พื้นถิ่นแก่เกษตรกร/กลุ่มเกษตรกร ๒. เพื่อส่งเสริมการเพิ่มมูลค่าสินค้าเกษตรอัตลักษณ์พื้นถิ่นและพัฒนาช่องทางการตลาด ๓. เพื่อพัฒนาความรู้และเพิ่มศักยภาพกระบวนการทำงานในพื้นที่สำหรับการพัฒนาสินค้าไม้ผลตามอัตลักษณ์ และภูมิปัญญาที่เหมาะสมให้มีคุณภาพได้มาตรฐาน แข่งขันทางการตลาดได้ ๔. เพื่อส่งเสริมภาพลักษณ์สินค้าเกษตรอัตลักษณ์พื้นถิ่นสู่ผู้บริโภคให้มีความรู้ความเข้าใจถึงถิ่นกำเนิด เกิดการสร้างมูลค่าเพิ่มด้วยมาตรฐานการรับรอง GI
๖. ตัวชี้วัดและค่าเป้าหมาย	อัตราการขยายตัวมูลค่าของสินค้าเกษตรอัตลักษณ์พื้นถิ่นมีมูลค่าเพิ่มขึ้นไม่น้อยกว่าร้อยละ ๑๐
๗. พื้นที่เป้าหมาย	ต.แม่สำ เป็นพื้นที่ที่มีไม้ผลอัตลักษณ์
๘. กิจกรรมหลัก	๑. พัฒนาความรู้ในการพัฒนาสินค้าเกษตรอัตลักษณ์พื้นถิ่นเพื่อเข้าสู่ห่วงโซ่อุปทานเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ๒. พัฒนาเกษตรกรผลิตสินค้าไม้ผลอัตลักษณ์พื้นถิ่นที่เหมาะสมกับพื้นที่สู่มาตรฐานเพื่อเข้าสู่ห่วงโซ่อุปทานเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ๓. พัฒนาการสร้างมูลค่าเพิ่ม การตลาด การประชาสัมพันธ์และเผยแพร่สินค้าไม้ผลอัตลักษณ์คุณภาพดีสู่ผู้บริโภค ๔. บริหารงานตามยุทธศาสตร์ผลไม้

หัวข้อ	รายละเอียด
๙. หน่วยงานดำเนินการ	๑. กรมส่งเสริมการเกษตร ๒. กรมวิชาการเกษตร ๓. กรมพัฒนาที่ดิน ๔. กระทรวงพาณิชย์
๑๐. ระยะเวลาในการดำเนินโครงการ	๑๒ เดือน
๑๑. งบประมาณ	๗๐,๐๐๐
๑๒. ผลผลิต (Output)	เกษตรกรผู้ผลิตไม้ผล ได้รับถ่ายทอดองค์ความรู้ เทคโนโลยี เพื่อพัฒนาคุณภาพสินค้าเกษตรอัตลักษณ์พื้นถิ่นให้มีคุณภาพมาตรฐานและสร้างมูลค่าเพิ่มในห่วงโซ่อุปทานเศรษฐกิจสร้างสรรค์
๑๓. ผลลัพธ์จากการดำเนินโครงการ (Outcome)	สินค้าเกษตรอัตลักษณ์พื้นถิ่นมีมูลค่าเพิ่มขึ้น

๒. สรุปโครงการ/กิจกรรมตามกรอบการพัฒนาการเกษตรเชิงพื้นที่

ตารางที่ ๒๙ แสดงสรุปโครงการ/กิจกรรมตามกรอบการพัฒนาการเกษตรเชิงพื้นที่

โครงการ (Project)	ปัจจัยนำเข้า (Input)	กิจกรรม/กระบวนการ (Activities)	ผลการดำเนินงานกิจกรรม			แหล่ง งบประมาณ	ปีที่ ดำเนินการ
			ผลผลิต (Output) (เห็นผลทันทีหรือภายใน ๑ ปี)	ผลลัพธ์ (Outcome) (เห็นผลภายใน ๒ ปี)	ผลกระทบ (Impact) (เห็นผลภายใน ๓ - ๕ ปี)		
โครงการส่งเสริมและพัฒนาสินค้าเกษตรอัตลักษณ์พื้นถิ่น เพื่อเข้าสู่ห่วงโซ่อุปทานเศรษฐกิจสร้างสรรค์	๑.งบประมาณ จากกรมส่งเสริมการเกษตร และงบจังหวัด ๒.วิทยากรและบุคลากร ที่มีความรู้ด้านสินค้าเกษตรอัตลักษณ์และการตลาดเชิงสร้างสรรค์ ๓.เกษตรกรกลุ่มเป้าหมาย ที่เพาะปลูกไม้ผลอัตลักษณ์พื้นถิ่น ๔.ฐานข้อมูลและองค์ความรู้ ด้านเทคโนโลยีการเกษตรและมาตรฐานสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (GI)	๑. พัฒนาความรู้ในการพัฒนาสินค้าเกษตรอัตลักษณ์พื้นถิ่นเพื่อเข้าสู่ห่วงโซ่อุปทานเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ๒. พัฒนาเกษตรกรผลิตสินค้าไม้ผลอัตลักษณ์พื้นถิ่นที่เหมาะสมกับพื้นที่สู่มาตรฐานเพื่อเข้าสู่ห่วงโซ่อุปทานเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ๓. พัฒนาการสร้างมูลค่าเพิ่ม การตลาด การประชาสัมพันธ์และเผยแพร่สินค้าไม้ผลอัตลักษณ์คุณภาพดีสู่ผู้บริโภค ๔. บริหารงานตามยุทธศาสตร์ผลไม้	เกษตรกรผู้ผลิตไม้ผล ได้รับถ่ายทอดองค์ความรู้เทคโนโลยี	- เกษตรกรมีมาตรฐานการรับรอง GI - สินค้าเกษตรอัตลักษณ์พื้นถิ่นมีมูลค่าเพิ่มขึ้น	- ชุมชนมีรายได้เฉลี่ยสูงขึ้น - เกิดแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร	- กรมส่งเสริมการเกษตร - งบจังหวัด	๒๕๖๙

บรรณานุกรม

- กรมชลประทาน. (๒๕๖๙). ข้อมูลโครงการชลประทานขนาดใหญ่ และขนาดกลาง ตำบลแม่สำ อำเภอสรีสัชนาลัย จังหวัด สุโขทัย. สืบค้นจาก <https://app.rid.go.th/reservoir/>
- กรมทรัพยากรน้ำบาดาล. (๒๕๖๙). แสดงข้อมูลบ่อบาดาลตำบลแม่สำ อำเภอสรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย.
- กรมพัฒนาที่ดิน. (๒๕๖๕). แผนที่แสดงพื้นที่ป่าไม้ ความลาดชัน กลุ่มชุดดิน การใช้ประโยชน์ที่ดิน ตำบลแม่สำ อำเภอสรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย. สืบค้นจาก <https://agri-map-online.moac.go.th/login>
- กรมพัฒนาที่ดิน. (๒๕๖๙). ข้อมูลสระเก็บน้ำในไร่นานอกเขตชลประทานตำบลแม่สำ อำเภอสรีสัชนาลัย จังหวัด สุโขทัย. สืบค้นจาก https://www.ddd.go.th/web_water/index.html
- สำนักงานเกษตรอำเภอสรีสัชนาลัย. (๒๕๖๗). แผนพัฒนาการเกษตรตำบลแม่สำ พ.ศ.๒๕๖๖-๒๕๗๐.
- สำนักงานเกษตรอำเภอสรีสัชนาลัย. (๒๕๖๙). ข้อมูลเกษตรกร องค์กรและสถาบันเกษตรกร ตำบลแม่สำ.
- สำนักทะเบียนอำเภอสรีสัชนาลัย. (๒๕๖๙). จำนวนครัวเรือน และประชากร ตำบลแม่สำ ปี พ.ศ.๒๕๖๙. สืบค้นจาก <http://app.dgr.go.th/newpasutara/xml/index.php>
- สืบค้นจาก <https://aiu.doe.go.th/>
- อำเภอสรีสัชนาลัย. (๒๕๖๗). แผนพัฒนาอำเภอ ๕ ปี พ.ศ.๒๕๖๖-๒๕๗๐. สุโขทัย.